

Iets om trots op te zijn

Een politieke, natuurlijke en culturele verandering door onze trots terug te vinden.

Wij Nederlanders zijn geobsedeerd met alles een crisis noemen. Iedereen kent de termen ondertussen: we hebben een stikstofcrisis, migratiecrisis, woningcrisis, toeslagenhouders-affairecrisis, AI-crisis, rechtspraakcrisis, Ruslandcrisis, kabinetscrisis, en als dat allemaal niet genoeg is hebben we een identiteitscrisis. Ook in wijder Europa kunnen wij daar veel van. De Europese economiepaus Mario Draghi benoemt een paar zwaktepunten van de Europese economie en plotseling is Europa in een productiviteitscrisis. Hoewel economenⁱ en journalistenⁱⁱ vraagtekens zetten bij de conclusies en adviezen van Draghi wordt het rapport behandeld als EU-bijbel.

Zeker, er zijn veel aandachtspunten om hevig onder de loep te nemen. Maar dat is precies wat wij mogen verwachten van ons politieke leiderschap. Een crisis is: *'een zware noodsituatie waarbij het functioneren van een stelsel ernstig verstoord raakt'*ⁱⁱⁱ. Dit is waarom bijvoorbeeld de migratiecrisis niet werkelijk een crisis is maar eerder een obsessie of slechts chaos^{iv}. Er zijn heel veel meningen, maar uiteindelijk functioneert het stelsel hetzelfde als dat het eerder deed en zijn de opgaven op te lossen binnen de grenzen van het politieke stelsel. Het constante gevoel van druk en crisissituaties dat wordt opgevoerd in de politiek, heeft duidelijke psychologisch effecten: angst en wanhoop.

Het aantal Nederlanders met een angststoornis is tussen de periodes 2007 tot en met 2009 en tussen 2019 tot en met 2022 met vijftig tot honderdtwintig procent toegenomen, afhankelijk van het soort angststoornis^v. Een ander onderzoek keek naar de trends in angststoornissen in de afgelopen dertig jaar^{vi}. Wat ze vonden: in de hoge-inkomenslanden van West-Europa en Noord-Amerika zijn angststoornissen meer aanwezig dan in lage- en middeninkomenslanden. Het klinkt nu alsof ik nog een andere crisis beschrijf, een geestelijke gezondheidscrisis, net nadat ik het hele crisisdenken aan het ontdoen ben. Maar niks kan minder waar zijn: dat men zich vaker wanhopig en angstig voelt is een symptoom van dieper gewortelde problemen in onze samenleving. Met de komst van sociale media, AI en de uitbereiding van internationale handelsrelaties hebben we onze wereld groter gemaakt dan ooit. Dit heeft veel positieve eigenschappen, zo kunnen wij makkelijker dan ooit contact onderhouden met onze vrienden en familie die ver weg wonen. Tegelijkertijd heeft het ook ervoor gezorgd dat wij onszelf met ieder ander vergelijken. Goed is niet meer goed genoeg want er is altijd iemand die iets beter, eerder, jonger, of sneller heeft gedaan.

In zo'n context is nostalgie naar een verleden waar het leven eenvoudiger leek niet alleen een coping strategie maar ook logisch. Als het lijkt alsof je constant achterloopt en jezelf moet vergelijken met anderen, voelt het al snel alsof je identiteit onder druk staat. In zijn boek *Why We're Polarised* analyseert politicoloog Ezra Klein^{vii} dat Republikeinen en Democraten elkaar nu minder gunnen dan 20 jaar geleden. Twintig procent van de Democraten en vijftig procent

van de Republikeinen willen niet dat hun kind een relatie heeft met iemand van de andere politieke partij. Slechts twintig jaar geleden was dit vijf procent. Er is een kloof gekomen tussen de identiteiten van Republikeinen en Democraten. Een Democraat is meer geneigd om matcha te drinken, biologisch eten te kopen en padel te spelen, terwijl een Republikein eerder barbecuet, ontbijt met wafels en bacon, en American Football speelt. Dit zijn niet inherente politieke eigenschappen. Toch zijn de politieke voorkeuren van iemand die oesterzwambitterballen met een IPA besteld duidelijk. In Nederland is het namelijk niet anders. Wij stemmen sneller op basis van onze identiteiten en voeren sterk campagne als die bedreigd worden.

Dit is wat verkiezingswinnaars, en specifiek extreemrechtse politici, beter begrijpen dan politiek links. Wanneer door omstandigheden of beleid een deel van je identiteit onder druk staat zoek je naar houvast. In de Verenigde Staten is het 'Make America Great Again', in West-Europa, waaronder Nederland, is het nostalgie naar de wederopbouw en de 'gouden eeuw'. In 2019 deed YouGov door middel van enquêtes onderzoek naar hoe personen uit verscheidene West-Europese landen naar hun koloniale verleden keken. Verrassend genoeg, of niet als je lang genoeg hier hebt gewoond, zei 50% van de Nederlanders dat ze voornamelijk positief naar het koloniale verleden kijken en 37% dat ze er neutraal naar kijken^{viii}. De beste uitleg die ik tot het heden hiervoor heb gehoord is dat: "Ja, we hebben slechte dingen in Indonesië en Suriname gedaan maar voor óns was het heel goed." De identiteit van 'ons' is leidend. Wanneer er wordt gevraagd aan de Nederlander om grote dingen te doen wijzen wij vaak terug op de Deltawerken, de vele uitvindingen die Nederlanders hebben gedaan en de oprichting van de VOC. Dit is de 'VOC-mentaliteit' waar Balkenende viraal mee is gegaan. Duidelijk is dat trots op het koloniale verleden een van de manieren is waarop Nederlanders trots op hun identiteit durven te zijn. Mark Rutte had dit ook door en gebruikte de taal van Nederland als 'fijn land'. Ook de afgelopen campagne van de D66 en Rob Jetten liet zien dat trots op de gemeenschappelijke identiteit iets is dat niet alleen stemmen trekt maar ook gewaardeerd wordt. Dit verklaart ook gelijk de afname van sociaaldemocratisch en groene stemmen in Nederland. Voor de gemiddelde Nederlander is politiek links 'het zootje waar je niks meer van mag – niet in mijn auto rijden, geen vlees eten, en als ik iets zeg word ik gecancel'd'.

Maar waar kunnen wij dan wél trots op zijn?

Duidelijk hebben we er in Nederland, en breder in Europa dus baat bij om iets te vinden om onze groepsidentiteit te waarderen en te kunnen uiten. Dit is een vrij existentiële opgave, maar uiteindelijk denk ik dat er een aantal manieren zijn om onze identiteiten in te vullen op een meer eenentwintigste-eeuwse manier. Ik denk dat er drie concrete manieren van de identiteiten van mensen in het Nederlandse grondgebied vorm te geven zijn: het herwaarderen van onze natuur, het waarderen van regionale identiteiten, en het heroriënteren van wat het betekent om Nederlander te zijn.

Om te begrijpen wat ik bedoel met het herwaarderen van de Nederlandse natuur moet internationaal gekeken worden. Van mijzelf ben ik een reislustig persoon, vandaar heb ik ondertussen vrienden gemaakt uit ieder continent. Wanneer ik een van mijn vrienden vraag wat ik zou moeten doen in het land waar zij vandaan komen of waar zij trots op zijn zeggen ze altijd hetzelfde: de natuur en hun eten. Als je mij hetzelfde vraagt kom ik ook uit op het eten, maar diezelfde trots die een Amerikaan op de Grand Canyon of Yosemite park heeft voel ik niet met de Veluwe of de Waddenzee. Jammer genoeg is het leven van de Nederlander los gegroeid van de échte natuur. Dit is ook logisch omdat ruim zestig procent van de totale Nederlandse landoppervlakte voor – grotendeels monocultuur – landbouw gebruikt wordt en slechts elf procent vrije natuur is^{ix}. Mede hierom is de biodiversiteit in Nederland in een zeer slechte staat. Het biodiversiteitsstatusrapport van Naturalis schetst een zeer somber beeld: de biodiversiteit vermindert rap met meer dan de helft van de schimmels in Nederland ondertussen bedreigd en de helft minder vlinders ten opzichte van 1992^x. Onze natuur is momenteel niet iets meer om trots op te zijn. Dat er minder biodiversiteit is, is niet alleen slecht voor onze mentale gezondheid, maar voor vrijwel alles. In zijn 500 pagina's lange rapport *The Dasgupta Review* laat economie professor Partha Dasgupta zien dat het economisch logisch is om meer te investeren in de natuur^{xi}. Zelfs in de meest kritische, kosten-baten-analyse-draaiende, productie-als-einddoel-hebbende logica is het onontkoombaar: we hebben de natuur nodig. De fysieke natuur om ons heen verbetert bijvoorbeeld onze mentale gezondheidⁱ, ^{xii} en fysieke gezondheid door schone lucht en water, en reguleert zelfs ons klimaat. Er zijn veel manieren hoe wij de Nederlandse natuur kunnen herstellen. Zo kunnen we bijvoorbeeld kleine projectjes 'nature-based solutions' gebruiken om vervuilde industriegebieden te revitaliseren. Grote projecten zoals het aanleggen en uitbreiden van nieuwe natuurgebieden of het verbinden van gebieden zijn ook perfecte mogelijkheden om omwonenden erin te betrekken en banen te creëren. In een tijd van identiteitscrisis en veranderende behoeften zie ik een kans voor natuur om ons te verbinden.

Ditzelfde zie ik in het herwaarderen van regionale identiteiten. Als je met de auto door Nederland reist hoor je een nieuw accent iedere vijf minuten. Gek genoeg waarderen we dit niet genoeg. Stop een Hagenees, Fries en een Valkenburger in dezelfde kamer en mogelijk zijn er drie woorden die ze op dezelfde manier uitspreken. Dit is een kracht. Deze diversiteit geeft ook ruimte voor een diversiteit aan inzichten. Dit moeten we waarborgen. Toch 'begint' de vaderlandse geschiedenis pas bij de tachtigjarige oorlog. De hertogdommen Gelre en Brabant zijn voetnoten in de geschiedenis, toch waren dit de belangrijkste gebieden van de lage landen in de late middeleeuwen. Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om ons bewust te worden dat iedereen in dit kikkerlandje een verhaal heeft dat deel hoort te zijn van de Nederlandse canon. Of je familie nou generaties in Drenthe woont of je ouders uit Kaapverdië en Egypte komen. Nederland is altijd een mix aan vele identiteiten geweest.

Deze mix aan identiteiten wordt vaak als heel Noord- of Zuid-Amerikaans gezien. De zogenaamde 'melting pots'. Nederland is altijd al een stoofpot met Hugenoten, Friezen, Franken, Duitsers, Kelten, Italianen, Sefardische en Asjkenazische joden, Roma en Sinti geweest. Toch is het pas recent doorgedrongen: Nederlanders komen van wijd en ver. Nederlands zijn wordt vaak nog gezien als een etniciteit – waar ben je geboren? – en niet een idee – hoe denk en leef je? Toch is het duidelijk dat iedereen die opgroeit in Nederland bepaalde culturele waarden meekrijgt. In tegenstelling tot Zweden of Italianen spreken we makkelijk mensen met een hoge positie aan: hiërarchieën zijn vrij vlak. Communicatie verloopt direct, geen geouwehoer, we werken hard maar feesten ook hard. Overal heengaan met de fiets is de ultieme vrijheid. We zijn trots op het sociale vangnet, zeker als we met een Amerikaan praten, en parttime werken is alleen maar fijn. Juist omdat men dus trots kan zijn op vlakke hiërarchieën en een harde werkcultuur denk ik dat het tijd is om de werkplek te democratiseren. Langzaam maar zeker gaan we naar een Nederlandse werkcultuur van mede-eigenaarschap toe. Dit is ook een van de manieren waarop men weer voldoening uit hun werk kan vinden. In een tijd van 'bullshit-jobs' en bedrijfstaal is niemand trotser op hun werk dan boeren. Waarom? Omdat ieder uur dat je werkt uiteindelijk ook voor jezelf is. Een idee dat mensen weer waarde geeft. Een idee waar we weer trots op kunnen zijn.

Waar kunnen wij dus trots op zijn? In een politiek klimaat dat zoekt naar houvast en identiteit zijn er concrete manieren om op een positieve manier trots te zijn. Door onze natuur, diversiteit en werk weer op een gezonde manier te omarmen. Dát is hoe wij onze identiteit terugvinden.

ⁱ Lees de analyse van nobelprijswinnaar in de economie Paul Krugman: https://open.substack.com/pub/paulkrugman/p/europes-tech-lag-does-it-matter?utm_campaign=post&utm_medium=email

ⁱⁱ Lees de analyse van EURACTIV over het Draghi rapport: <https://www.euractiv.com/news/divining-draghi/>

ⁱⁱⁱ Definitie beschikbaar via: [https://nl.wikipedia.org/wiki/Crisis_\(situatie\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Crisis_(situatie))

^{iv} Scholten, Peter. "De Migratie-Obsessie: Hoe één thema het debat blijft bepalen." (2025).

^v Gkitakou, Artemis, Margreet Ten Have, Neeltje M. Batelaan, Annemarie I. Luik, and Brenda WJH Penninx. "Anxiety and mood disorders on the rise: exploring clinical profiles and risk factors." *The British Journal of Psychiatry* (2025): 1-8.

^{vi} Wu, Yajuan, Xinze Li, Xian Ji, Wei Ren, Yinzhaoh Zhu, Ziqiang Chen, and Xiangdong Du. "Trends in the epidemiology of anxiety disorders from 1990 to 2021: A global, regional, and national analysis with a focus on the sociodemographic index." *Journal of Affective Disorders* 373 (2025): 166-174.

^{vii} Klein, Ezra. *Why we're polarized*. Simon and Schuster, 2020.

^{viii} Lees de resultaten van het YouGov onderzoek via: <https://yougov.co.uk/international/articles/28355-how-unique-are-british-attitudes-empire>

^{ix} CBS, Statline. *Bodemgebruik; uitgebreide gebruiksvorm, per gemeente*. 2023. Beschikbaar via: <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/70262ned/table?ts=1767119942122>

^x Naturalis. *de staat van de Nederlandse biodiversiteit*. 2025. Beschikbaar via: <https://www.naturalis.nl/over-ons/biodiversiteit/statusrapport>

^{xi} Dasgupta, Partha. *The economics of biodiversity: the Dasgupta review*. Hm Treasury, 2021.

^{xii} Bratman, Gregory N., Christopher B. Anderson, Marc G. Berman, Bobby Cochran, Sjerp De Vries, Jon Flanders, Carl Folke et al. "Nature and mental health: An ecosystem service perspective." *Science advances* 5, no. 7 (2019): eaax0903.